

Životom, politikom i retorikom Francesca Marije Appendinija bavi se članak Relje Seferovića *Politička retorika Francesca Marije Appendinija pred kraj Republike* (311-349). Uz njegov spisateljski, pedagoški i dušobrižnički rad, autor se fokusira na Appendinijevo retoričko umijeće. Kroz članak autor uočava njegove razloge za retorički angažman, poput pokušaja poziva na reformu dubrovačkog društva, zatim njegove oslonce za takvu reformu poput engleskog racionalizma te u konačnici odjek i diskusiju proizašlu iz njegovih govora.

Stanislav Južnič upoznaje čitatelje s likom i djelom Matije Gregora Kraškovića u članku *Slovenski liječnik i letač balonom Matija Gregor Kraškovič i njegov rad u Kotoru i Dubrovniku* (351-378). Uz kraći uvod, autor se većinom bavi Kraškovičevim kasnijim djelovanjem i znanstvenim radom u Dubrovniku i Kotoru. Također, iako fokusiran na njegova pionirska znanstvena dostignuća (poput analize kemijskih uzroka podzemnih detonacija pod Mljetom), autor donosi i crtice iz njegovog osobnog života (odnos spram sina) koje upotpunjuju sliku o Kraškovičevom životu.

Katastarski prihodi i izravni porezi na poluotoku Pelješcu u drugoj polovici 19. stoljeća (379-405) je članak koji dolazi iz pera Irene Ipšić i Jasenke Maslek. Autorice se u njemu fokusiraju na period nakon što je austrijska uprava provela poreznu reformu temeljnu na katastarskoj izmjeri zemlje. Kroz nju je uveden i sustav financiranja katastarskih općina u vidu katastarskih prihoda i izravnih poreza poput kućarina, obrtarina i dohodarina. Na temelju toga donose se zaključci i procjene vezane uz stupanj razvoja pojedinih peljeških naselja te udjela i značenja pojedinih djelatnosti poput poljoprivrede.

Događanjima i tijekom rata u Velikoj župi Dubrava bavi se članak Franka Miroševića *Velika župa Dubrava u 1943. godini do kapitulacije Italije* (407-457). U ovome članku autor prati razvoj događaja iz perspektive svih zaraćenih strana, poglavito u slučaju pojave novog faktora – njemačke vojske, te promjena koje nastaju njihovim dolaskom. Također, autor se osvrće i na prilike u Dubrovniku i na Pelješcu tijekom 1943. godine.

Posljednji izvorni znanstveni članak u ovome izdanju časopisa jest *Balada kao književni žanr* (489-515) autorice Simone Delić. Fokus ovog istraživanja leži u folklorističkim aspektima proučavanja balade u hrvatskoj usmenoj tradiciji. Također, korpus hrvatske tradicijske balade se stavlja u komparativni kontekst, posebice onaj mediteranskog kulturnog kruga. Konkretno, članak razmatra elemente poput genoloških aspekata žanra, pripovjedne strukture, načina transmisije usmenog pjesništva te nekih aspekata istraživanja usmenih mediteranskih tradicija (folklorističkih i književnoznanstvenih).

U konačnici Deša Karamehmedović objavljuje pregledni rad *Prostorna i funkcionalna klasifikacija dubrovačke ladanjske arhitekture: doprinos društvenom vrednovanju* (459-487). Kako do sada dubrovački ljetnikovci nisu bili obuhvaćeni kao cjelina, autorica ih je odlučila obraditi u svrhu društvenog vrednovanja. Rad je fokusiran na ljetnikovce iz perioda Dubrovačke Republike (14.-18. st.) te u njemu autorica klasificira obrađene ljetnikovce na temelju prostorne disperzije, suvremene namjene, vlasništva, stupnja zaštite i suvremene arhitektonske namjene.

Kristian Bertović

Povijesni prilozi, god. 33, br. 46 (445 str.) – br. 47 (253 str.), Zagreb 2014.

Znanstveni časopis, *Povijesni prilozi*, koji objavljuje rezultate povijesnih istraživanja za razdoblje do kraja ranog novog vijeka, u 2014. godini objavio je svoj 33. svezak u dva broja, broj 46 i broj 47. Unutar ta dva broja objavljeni su radovi koji doprinose boljem razumijevanju društvenih i političkih povijesnih događaja. Od ukupno sedamnaest članaka, njih petnaest su izvorni znanstveni članci, a dva su kategorizirana kao prethodno priopćenje. Osim izvornih znanstvenih članaka, časopis objavljuje i prikaze, odnosno recenzije drugih časopisa, te ima odjeljak *In memoriam*.

U 46. broju objavljeno je devet izvornih znanstvenih članaka te jedno prethodno priopćenje. Ovaj broj započinje člankom *Baranke u Dubrovniku: Matična komuna u izjavama njihove posljednje volje (XIV.-XV. stoljeće)* (7-46) autora Save Markovića. Analizom oporuka 14. i 15. stoljeća koje se nalaze u Državnom arhivu u Dubrovniku, autor je prikazao odnos dvaju gradova, Dubrovnika i Bara. Oporuke su prikazane kronološki, a iskaz su posljednje volje žena koje su podrijetlom bile iz Bara. Iz njih doznajemo kakav je bio tadašnji položaj žena, koliko su posjedovale imovine, te kakve su bile obiteljske prilike. Osim društvenog aspekta, članak prikazuje gospodarski i politički aspekt. Prisutnost Barana i Baranki u Dubrovniku većinom je posljedica migracije između ta dva grada, a sami gradovi povezani su trgovinom i bračnim vezama.

Sljedeći rad je *Obrtnički šegrti i pomoćnici te služinčad u Rijeci prve polovice 15. stoljeća* (47-66) autora Ozrena Kosanovića. Rad se temelji na jedinoj sačuvanoj notarskoj knjizi gradskog notara i kancelara Antuna de Renna iz Modene. Knjiga obuhvaća razdoblje od 1437. do 1465. godine. Autor u radu donosi podatke o dobi šegrti, obrtničkih pomoćnika i sluga, trajanju i plaćanju šegrtovanja, služenja, te vrijeme rada pomoćnika. Tekst članka upotpunjen je tablicama. Zbog nedostatka izvora za grad Rijeku, autor uspoređuje dobivene podatke s podacima ostalih gradova kao što su Šibenik, Split i Zadar.

Luka Špoljarić, u članku *Nikola Modruški avant la lettre: Društveno podrijetlo, akademski put i počeci crkvene karijere (uz prilog o slučaju živog mrtvaca u Senju)* (69-92), preispituje dosadašnje historiografske podatke o Nikoli Modruškom, biskupu, diplomatu i humanistu. Raspravlja o njegovom podrijetlu, godini rođenja, obrazovanju, diplomatskom djelovanju i crkvenom radu. Djelovanje Nikole Modruškog unutar Crkve, autor stavlja u širi kontekst i upućuje na povezanost s Frankapanima. Na kraju donosi zapis Nikole o živom mrtvacu u Senju.

Sklapanje povijesne slike svijeta u Kronici Šimuna Klimantovića (95-126) naslov je članka dvaju autora, Branimira Brglesa i Amira Kapetanovića. Na početku članak govori o životu Šimuna Klimantovića, franjevca trećoredca, dok se glavni dio članka odnosi na analizu teksta kronike koja se nalazi u jednom od njegovih zbornika. U kronici Klimantović piše o pojedinim povijesnim događajima, najviše o Bosni, zatim o borbama s Turcima, bosanskim vladarima, ugarsko-hrvatskim vladarima, Dalmaciji i Veneciji. Autori su analizom kronike prikazali Klimantovićevu pristranost prema nekim događajima, ali i izostavljanje pojedinih.

Kristijan Juran, autor članka *Doseljavanje Morlaka u opustjela sela šibenske Zagore u 16. stoljeću* (129-158), na početku rada donosi prikaz doseljavanja Morlaka na područje šibenske Zagore. Na temelju zakupničkih ugovora, objašnjava odnos Morlaka i šibenskih zemljoposjednika, a iz arhivskih vrela od 1525. do 1570. godine, donosi podatke i opisuje svako pojedino morlačko naselje šibenske Zagore. Također, opisuje i tri morlačka plemena, katuna, koja su dominirala na tom prostoru.

Naslov sljedećeg rada je *Crkvene unije tijekom vladavine Leopolda I. i Josipa I. (1657.-1711.): Ideje, planovi i dosezi* (161-219), a autor je Zlatko Kudelić. U radu autor analizira rasprave i prijedloge o uniji pravoslavnih i protestantskih kršćana s Katoličkom crkvom, unutar Svetog Rimskog Carstva Njemačke Nacije i Ugarsko-Hrvatskog kraljevstva. Također, analizira i prikazuje pokušaje franjevca Cristóbala Rojasa y Spinole, koji je želio ujediniti protestante s Katoličkom crkvom.

U radu *Dositejevo viđenje Dalmacije i fenomen morlakizma: prilog historijskoj imagologiji* (223-254), autor Marko Šarić analizira doživljaj i viđenje prosvjetitelja Dositeja Obradovića o Dalmaciji i morlačkom stanovništvu u unutrašnjosti. Osim toga, autor pokušava odgovoriti na pitanje što je i na koji način utjecalo na Dositeja i njegovo stvaralaštvo.

Autori Lovorka Čoralić i Filip Novosel, u radu *Lošinjanin Petar Vicko Petrina (1750.-1829.), zapovjednik mletačkih ratnih brodova koncem 18. stoljeća* (257-285), na temelju izvornoga gradiva iz Arhivio di Stato di Venezia, donose prikaz strukture posade ratnih brodova Cibebe i Pallade, mletačkih brodova, kojima je zapovjednik bio Lošinjanin Petar Vicko Petrina. Također, na samom početku rada prikazan je razvoj lošinjskoga pomorstva, te najznačajniji predstavnici obitelji Petrina.

Marija Gjurašić u prethodnom priopćenju *Zemljišna izmjera i ustroj Stabilnoga katastra Franje I. u Dalmaciji prema Carevu patentu iz 1817. godine i Katastarskome i mjerničkome naputku iz 1820. godine* (287-356) analizira Carev patent iz 1817. godine, Katastarski i mjernički naputak iz 1820. godine, te iznosi podatke katastarske građe iz Arhiva mapa za Istru i Dalmaciju. Na temelju tih dokumenata autorica prikazuje proces uvođenja Stabilnoga katastra Franje I. na području Habsburške Monarhije. Isto tako, preispituje slijedi li Naputak odredbe patenta i u kojoj mjeri su se ti dokumenti provodili u praksi.

Posljednji članak ovog broja je *Povijest i rodoslovlje plemenitih Krajača* (359-398), autora Željka Sirka. Rad na temelju kritički obrađene građe, prikazuje povijest i rodoslovlje roda Krajača, predstavnika klokočke plemićke općine i pripadnika nižeg hrvatskog plemstva.

Na kraju ovog broja nalaze se prikazi raznih radova i časopisa (401-428), izvještaj o međunarodnom znanstvenom skupu *Grad hrvatskog srednjovjekovlja: Slika grada u narativnim vrelima – stvarnost ili fikcija* iz 2013. godine (431-433), i podatci s okruglog stola održanog 2014. godine povodom 80. rođendana akademika Tomislava Raukara (433-435). Posljednja dva teksta su In memoriam u čast Jacquesa Le Goffa (1924.-2014.) i Ennia Concine (1944.-2013.).

Sljedeći broj *Povijesnih priloga* je broj 47. Taj broj sadrži sedam izvornih znanstvenih članaka i jedno prethodno priopćenje. Prvi članak ovog broja je *Utjecaj crkvenih normi na bračni život (Istra od kraja 15. do sredine 17. stoljeća)* (7-32) autorice Marije Mogorović Crljenko. Rad se temelji na sudskim spisima crkvenih i svjetovnih sudova te na pojedinim privatno-pravnim ispravama u razdoblju od kraja 15. do sredine 17. stoljeća, sačuvanima u Biskupijskome arhivu u Poreču i Državnome arhivu u Pazinu. Autorica analizira utjecaj crkvenih normi na svakodnevni život pojedinca. Fokus je stavljen na način reguliranja i nadziranja osobnog života srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog pojedinca (izbor bračnog partnera, bračne zapreke, rastava, razdoblje sklapanja braka, intimni odnosi) od strane Crkve.

U radu *Obiteljski korespondenti Antuna Vrančića (1504.-1573.): Biografski podaci i lokacija rukopisne građe* (35-61) Diana Sorić donosi nove podatke pronađene u arhivskoj građi. Ti podatci odnose se na Antuna Vrančića, hrvatskog humanista i ugarskog primasa. Iz pisama koje je Vrančić pisao članovima svoje obitelji, autorica saznaje i iznosi nove činjenice o samom Vrančiću, ali i o pojedinim pripadnicima njegove obitelji. Analizom pisama utvrđeno je koja su pisma sačuvana u autografu, a koja u prijepisu notara. Autorica prikazuje i lokacije rukopisne građe, a sve je upotpunjeno tablicama.

Danijela Dobljanović svoj rad *Giocchi sotto il Cason del Carbon: Nedopuštene ljubavne igre na Momjanštini krajem 17. stoljeća* (63-77) zasniva na neobjavljenoj arhivskoj građi, odnosno na sudskom zapisniku s područja Momjanštine (sjeverna Istra) koji je zabilježen u knjizi Feudalne jurisdikcije Momjan. U središtu rada je sudski proces protiv Katarine Peroša i njezinog bratića. Analizom tog sudskog procesa, autorica opisuje položaj žena, sluškinja, preljubnica, te preispituje motive preljuba i silovanja.

U prethodnom priopćenju *Srednjovjekovno djelo Obsidio Iadrensis / Opsada Zadra kao povijesni izvor za prikaz vojnopomorske moći Venecije u 14. stoljeću* (81-139) Sandra Begonja je analizom djela *Obsidio Iadrensis / Opsada Zadra* opisuje ustrojstvo mletačke vojske, vojnu taktiku, tipove mletačkih brodova, opsadne strojeve i sprave te utvrde. Podatci koji su izneseni u radu, veliki su doprinos u istraživanju vojne povijesti mletačke vojske.

U svome radu *Od barkuzija do galijuna: Nekoliko crtica o ulozi pomorstva u usponu dubrovačkoga građanstva u kasnome srednjem i ranome novom vijeku* (143-181), Zrinka Pešorda Vardić na temelju izvora i historiografskih rezultata prikazuje važnost pomorstva i plovidbe za grad Dubrovnik. Isto tako, prikazan je utjecaj pomorstva na društvene i gospodarske prilike, ali i njegova uloga u razvoju i usponu građanskog sloja.

U radu *Prikazi plovila u jadranskim izolirima 16. stoljeća* (185-204), autor Milorad Pavić, kao izvor koristi izolare nastale u 16. stoljeću. Iako su izolari fokusirani na opisivanje otoka, au-

tor je uspio na temelju njih rekonstruirati izgled brodova (primjerice galija) koji su karakteristični za to razdoblje.

Hrvoje Ratkajec autor je posljednjeg članka u broju 47. U članku *Kraške skupnosti ob jadranskoj obali u franciscanskom katastru (207-226)* autor analizom podataka iz Franciskanskog katastra prikazuje gospodarsku tranziciju kraja 18. i početka 19. st. stanovnika koji žive na krškom području.

I ovaj broj završava prikazima časopisa i raznih međunarodnih i znanstvenih skupova (231-253).

Marija Berač

Historijski zbornik, god. 67, br. 1 (319 str.) – br. 2 (138 str.), Zagreb 2014.

U 2014. godini Društvo za hrvatsku povjesnicu izdalo je 67. godište svog dugovječnog časopisa *Historijski zbornik*. Kao i prethodnih pet godina, Zbornik je izdan u dva broja čiji će sadržaj biti predstavljen u nastavku teksta. Prvi broj sadrži deset izvornih znanstvenih članaka, ocjene i prikaze te izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova.

Broj započinje člankom Ivice Prelendera *Dubrovačke teritorijalne pretenzije prema srednjodalmatinskim otocima (1-9)* u kojem se pruža pregled kontinuiranih nastojanja dubrovačke komune da ovlada srednjodalmatinskim otocima (Korčula, Brač i Hvar). Vremenski period kojim se bavi je razdoblje od 12. do 15. stoljeća. U njemu se analiziraju metode i modeli dubrovačke politike, te nastoje prepoznati motivi ovakvog načina djelovanja.

Bitka Hrvata – bitka na Kravskom polju 1493. godine (11-63) djelo je Krešimira Kužića. Autor u njemu daje prikaz čimbenika koji su doveli do najvećeg poraza hrvatske vojske u sukobima s Osmanskim Carstvom. Prikazan je do sada neiskorišteni zapis o bitki, te napravljen osvrt na vojni ustroj Osmanlija. U članku je posebno obrađen pokolj pješaka čiji je uzrok vjersko-psihološke prirode. Dalje se iznosi izračun broja sudionika i žrtava, kao i opis naoružanja dviju vojski. Na kraju se prikazuju ličnosti Jakub-paše i Anža Frankapana, te neki manje poznati tekstovi o događaju.

Ozren Kosanović autor je članka *Djelovanje frankapanskog vikara Senja Nikole de Barnisa u Rijeci sredinom 15. stoljeća* (65-82). Članak se bazira na podacima notarskih i komunalnih knjiga Riječkog notara i kancelara Antuna de Renna iz Modene. U njemu se rekonstruira jedan dio života frankapanskog vikara u Senju Nikole de Barnisa, koji se prema spisima doselio u Rijeku sredinom 15. stoljeća. Preciznije se prikazuje njegova poslovna aktivnost te ga se uspoređuje s djelovanjem istaknutih trgovaca u Dalmaciji.

Crtica iz ratovanja na Krajini: napad zapovjednika Bihaća Franza Hornera na Ostrožac 31. svibnja 1585. godine (83-92) djelo je Nedima Zahirovića. Autor objavljuje kritički prijepis i prijevod s njemačkog jezika dokumenta Franza Hornera, zapovjednika Habsburške utvrde Bihać, vezanog uz bitke na prostoru između Ostrošca i Bihaća u 16. stoljeću. Prijepisu i prijevodu prethodi kratka uvodna studija koja objašnjava kako je dokument nastao, uvodeći u kontekst odvijanja događaja opisanih u dokumentu. Članak donosi neke spoznaje o načinu vođenja rata na Vojnoj Krajini, te uvide u osobna iskustva sudionika suočenih s ratnim razaranjima.

Sljedeći članak je djelo Damira Stanića pod nazivom *Prilog poznavanju kolonizacije pograničja Karlovačkog generalata 1790-ih* (93-117). Članak je nastao na temelju neiskorištenih izvora pohranjenih u raznim fondovima Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu. U njemu se pobliže istražuje proces kolonizacije teritorija koji je Habsburška Monarhija stekla nakon Turskog rata 1788.-1791., na području današnjeg Korduna i Ličkog Pounja. Fokus rada je primarno usmjeren na okolnosti prelaska prebjega s osmanskog na habsburški teritorij, kolonizaciju krajišnika na novu stečevinu te na karakter novopodignutih sela na isturenom pograničju. Autor za-